

7. Symposium / 7. Simpozijum / Симпозијум
Ćorićs Poetik der Heimat • Ćorićeva poetika zavičaja

Emocionalno ekspresivna leksika u romanu DELIJE NA BIHAĆU

Prof. dr. Zrinka Ćoralić
zrinka_coralic@yahoo.com

Mersina Mujagić, MA
mersina.sehic@yahoo.com

Bihać, 2017.

- U fokusu rada je emocionalno-ekspresivna leksika odn. frazemi, posuđenice i deminutivi ekscerpirani iz posljednjeg Ćopićevog romana.
- Postoje različite tipologizacije leksike u našem jeziku (vidi npr. Halilović/Tanović/Šehović 2009), Katnić-Bakaršić (2007).
- Mnogo je jezičkih studija (Tošović (ur.) 2015; 2016; Ćoralić/Mujagić 2017) koje kao predložak za analizu imaju Ćopićeva djela.

- DELIJE NA BIHAĆU, rijetko je analiziran sa jezičkog (naročito frazeološkog) aspekta.
- „leksičko bogatstvo prvih stotinu stranica ove knjige dovoljno reprezentativno za Čopićevo delo u celini“ (Danojlović 1985: 408)
- Jezik je „narodu prisan i razumljiv i stoga njegovo pričanje podsjeća na zavičaj“ (Gligorić 1985: 265).
- Zavičajni govor čini jezik Čopićevih djela posebnim jer on osjeća one tajne, nadgramatičke zakone jezika i **kada jednom uklopi riječ u frazu, onda se ona iz tog živog tkiva više iščupati ne da; izbacite li jednu jedinu riječ iz Čopićeve stranice, cijela će se građevina srušiti** (Danojlić 1985: 406).

- Modifikacije frazema kao svojevrsna igra riječi u kojoj se zrcali sva Čopićeva kreativnost.
- Frazeološka modifikacija odnosi se na:
  - svaku promjenu sintaktičke i/ili semantičke strukture frazema (Burger, 1998: 27)
  - frazem preoblikovan u svrhu određenog teksta (Elspaß, 1998)

Frazeološke jedinice verifikovane u frazeološkim rječnicima:

HRVATSKO-NJEMAČKI FRAZEOLŠKI RJEČNIK (Matešić 1988),

BOSANSKI FRAZEOLŠKI RJEČNIK (Ćoralić/Midžić 2012),

i općim rječnicima:

ŠKOLSKI RJEČNIK BOSANSKOG JEZIKA (Jahić 1999)

i RJEČNIK BOSANSKOG JEZIKA u tomovima (Jahić 2010; 2011).

Nemodifikovani frazeološki fond

a) čvrste predikativne konstrukcije (31 primjer):

Usmrdilo se i njihovo maslo - što bi rekli stari mudri ljudi u koje ja spadam (DNB 159). O, braćo moja, kad ste tako duševni, i ja vama poklanjam po jednu deku svoje čete koja je noćas uhvatila maglu preko mosta - raspilavi se domobran. (DNB 120)

b) Frazeološki parovi riječi (8 primjera):

Pa ti si, brate, ponekad pravi pravcati politički komesar. (DNB 15) A tek neki sijedi dedo ili kakva brkata baba, ihaj, znaju ih punu puncijatu torbu, i još bi pretekla poneka da se nađe za čobane kad ih baka zamoli da joj pričaju žutu kravu bez jednog roga. (DNB 33)

c) Poredbeni frazemi (15 primjera):

Pazi-der našeg malog, zalijepio se pred onom zgradom ko taksena marka. (DNB 165) Aha-ha-ha, pročita nas obojicu kao bukvar. Mudriji si ti, Lijane, nego što bi čovjek i pomislio. (DNB 143)

Gomilanje frazema

Koji nam je đavo da se među sobom tučemo? Svaka tamo budala iz bijela svijeta može nas, časkom, nagovoriti da se dohvatimo za vratove, pa ožeži, ožeži! Iste gore list, a jedan drugom oči vadi. - A nas dvojica, Skender i ja? Vidiš da dođoše i ta vremena da krenemo zajedno, rame uz rame, u istu borbu - tješim ga ja. - Eto, jedan je Musliman, a drugi Srbin, A kakve tu razlike ima? Iste smo gore list, za istu zemlju bojak bijemo, istim jezikom govorimo [...] (DNB 137-138).

Videći da je poljar Lijan svakako neki neobičan mudrijaš, namazan svim mastima, okićen perjem od svake ptice, onaj brko podiže u vis čuturu i zagudi [...] (DNB 23).

Modifikovani frazeološki fond

1.) Sintaktičke modifikacije (podtip ekspanzija):

Gađaju nas topovima, sad smo obrali zelen bostan! (DNB 84)

2.) Semantičke modifikacije (podtip modifikacije: aludiranje na frazem):

Dolaze nam u pomoć proleterci, sad će gradovi početi da padaju kao gnjile kruške, biće i rakije. - Iz tvojih usta u Vrhovni štab, iz Vrhovnog u Operativni za Krajinu, iz Operativnog u štab Druge krajiške brigade, iz njega u Bihać, iz Bihaća u moju bocu, iz boce u moje grlo! (DNB 14)

3. Leksičke modifikacije

a) Supstitucija imenske komponente:

Kad se dobro prepadne, poljar bi ponekad brzo zamucao, zatim sasvim zanijemio, a pet minuta kasnije osuo bi čitav rafal riječi, počesto u stihovima. (DNB 13)

Ko je - poljar Lijan, glavom i torbakom. (DNB 118) Pa to mu tako nekako i dođe - reče Lijan. Ja znam Bihac kao svoj rođeni torbak. (DNB 70)

b) Supstitucija glagolske komponente:

Čak se neki bezobraznik sjetio i mene, pa razvalio gubicu: dođi, veli, krivonogi Lijane, da ti posolim čorbu! Čuo, pas, da soli nemamo. (DNB 96)

c) Redukcija komponente *i bradom* unutar frazeološke strukture:

*Šta, je li se to javio Zuko Zukić? - Jeste, on **glavom**. (DNB 72)*

Evidentno da se u romanu nerijetko koriste različite forme istog frazema:

*Ha, pa ovo mi je dojavio Zuko Zukić, **glavom i bradom**. (DBB 73)*

4.) Kombinovane modifikacije

- različiti podtipovi leksičke modifikacije, odn. redukcija i ekspanzija:

E, to, to, u tome ti leži onaj pravi zec. (DNB 21)

- frazem zabilježen i u svom nemodifikovanom odliku:

Čim počnu nešto da mute, odmah mene zaglumljuju, da se ne dosjetim u kom grmu leži zec pomisli u sebi šušlja. (DNB 51).

Zoonimi

- 13 zoonima, karakterističnih za zavičaj koji Ćopić opisuje, npr. :

Eh, da je tu onaj njihov negdašnji đak, druge bi 'tice pjevale - govorili su. (DNB 199)

„Da tebi svraka nije mozak popila, ne bi ti na glavi nosio njezinu spavaonicu“ - kiselu se durio Šušlja - „dva dedaka, obadva jednaka.“ (DNB 50)

- Hipoteza da svaki narod koristi slike iz svoga okruženja pri prenošenju značenja razmatrana u (Šehić 2014) koji kao predložak za analizu ima Ćopićevu PIONIRSKU TRILOGIJU.

Posuđenice

- 77 posuđenica ekscerpiranih iz DELIJE NA BIHAĆU
- porijeklo riječi verificirano u RJEČNIKU BOSANSKOG JEZIKA (Jahić 2010-2012), te rječnicima stranih riječi (Klaić 2004; Anić/Klaić/Domović 2002)
- funkcionalni za razliku od purističkog pristupa jezičkom posuđivanju

a) arabizmi, npr.:

Naši gosti i zvanice proletherske jedinice, a Krajina, gnijezdo buna, jedna sofra svega puna... (DNB 29)

b) turcizmi, npr:

Sad si mu baš turio bubu u glavu da mi jednog dana ubaci kamenčinu u moj bakrač s purom! Vodi ga, brate, prosto ti bilo, samo me riješi napasti. (DNB 93-94)

c) perzizmi, npr.:

Niti je paša, niti se pred njegovim čadorom vije barjak s dva-tri konjska repa. (DNB 75)

Op.a. Jahić (1999: 27), Škaljić (1989: 12), Radčenko (2006: 145);

d) germanizmi, npr.:

Majne muter stara, pošalji mi ajne kuruzu i cvaj kilo sira 'torotana', jer krepah u dekungu od gladi - tako je u prvom svjetskom ratu pisao materi neki Srđen s Kozare, austrougarski vojnik, nabijen na rov u Karpatima, miješajući naše i njemačke riječi. (DNB 125)

e) galicizmi, npr.:

Dabome da znamo! - važno potvrdi i moj pjesnički saveznik Skender, i kuražno se usadi u zemlju kao hrastov kolac, isprsi se i, onako stamen, visok i brkat dođe mi sličan davnom osvajaču Bihaća, Hasan-paši. (DNB 85)

f) talijanizmi, npr.:

Nema druge, moram da mu poklonim onu njegovu lijevu cokulu koju sam povukao ispod kreveta. (DNB 119)

g) grecizmi, npr.:

Okrilatili momci, pa eto ti, utekli bi najbržem paripu. (DNB 132)

h) latinizmi, npr.:

Vidim, s onoga internatskog balkona jednom smo zdipili kotur sira od pet kila. (DNB 191)

i) anglicizmi, npr.

Ovdje mlino-stanica 'Dundurijevo' iz Klanca priča - poče Lijan da imitira radio-spikera - govorimo na srednjim talasima potoka Japre. (DNB 53).

Brigada se bije i probija kroz bunkere, zasjede i streljačke strojeve, a njezina slava već zapalila srce ovoga poskočnog curetka na deset konaka unaprijed. (DNB 28).

j) hispanizmi, npr.:

Obišli su i mlin, radionicu za opravku oružja i ostale barake. (DNB 56)

Op.a. Belaj/Tanacković Faletar (2007), Ćoralić/Šehić (2016).

Deminutivi

E, moj Gavrilence, pilence moje, neko je ovuda ratovao godinu, neko i više, a ja sam po ovome svom rođenom kraju ratovao čitavih četrdeset godina, pa znam u prste svaku njivicu, okuku, potok, rupu na živici, orah, krušku, trešnjju. (DNB 18)

Bijući bojak za slobodu, slavni proleter i su prešli mnoga brda i doline, tijesne klance jadikovce, sela i varoši [...] (DNB 67)

Očekujem da iza svakog drveta i žbuna iskoči neko novo čudo, čudašce ili, čak, i kakva golema čudekanja. (DNB 52)

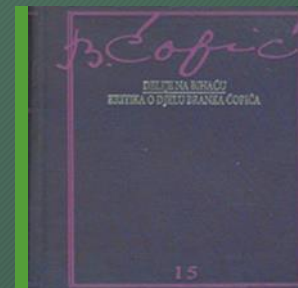
Deminutivi

- nerijetko poprimaju funkciju pojačanog isticanja negativnog svojstva govornika (v. Aljukić 2016: 236),
- odražavaju rodnu polarizaciju, uz pretjerano naglašavanje muških osobina (v. Aljukić 2015: 248),
- poprimaju funkciju subjektivnog, a ne realnog označavanja deminutivnosti (v. Nikolić/ Šabić 2015: 322),
- služe kao stilističko sredstvo kojim se izražava subjektivni stav prema nekome ili nečemu stvarajući dodatnu nijansu vrijednosti (ibid.).

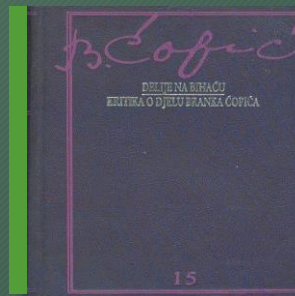

Zaključak

- emocionalno ekspresivna leksika u DELIJAMA zrcali emocije i raspoloženja autora i prenosi ih na čitatelja
- frazemi, posuđenice i deminutivi u službi intenzifikacije značenja
- Svi frazemi su ispod nivoa rečenice, od kojih su najbrojnije čvrste predikativne konstrukcije. **ŠTO PODUPIRE TEZU DA SE NE MOGU IŠČUPATI IZ CJELOKUPNOG TKIVA ROMANA A DA NE NARUŠE TEKST**
- 77 posuđenica, preuzetih iz 10 jezika i u potpunosti adaptiranih u jezik-primalac.
- Odabir emocionalno ekspresivne leksike ima važnu ulogu u gradnji estetskoga dojma, ostvarivanju piščeve poruke čitatelju i apeliranju na njegove emocije.

Hvala na pažnji.

Dr. sc. Zrinka Ćoralić

Univerzitet u Bihaću

Pedagoški fakultet Bihać

Luke Marjanovića bb

77 000 Bihać zrinka_coralic@yahoo.com

Mersina Mujagić, MA

Univerzitet u Bihaću

Pedagoški fakultet Bihać

Luke Marjanovića bb

77 000 Bihać mersina.sehic@yahoo.com

Izvor:

Delije na Bihaću. Kritika o djelu Branka Ćopića. Knjiga 15. Sarajevo: 1985.

Literatura:

- Aljukić 2016: Aljukić, Bernes. Posebnosti komunikacijskih modela određenih generacijskom sličnošću i različitosti književnih likova u djelima Branka Ćopića. In: Djetinjstvo, mladost i starost u Ćopićevom stvaralaštvu. Tošović B. (Ed.). 231-242. Graz.
- Aljukić 2015: Aljukić, Bernes. Funkcionalno rodno označena jezička sredstva u djelima Branka Ćopića. In: Žena - muškarac: dva svijeta, dva motiva, dva izraza u djelima Branka Ćopića. Tošović, B. (Ed.). 243-252.
- Anić/Klaić/Domović 2002: Anić, Šime; Klaić, Nikola; Domović, Želimir. Rječnik stranih riječi. Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze. Zagreb.
- Burger 1998: Burger, Harald. Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Ćoralić/Mujagić 2017: Ćoralić, Zrinka; Mujagić, Mersina. O frazeologiji odabranih Ćopićevih djela. Bihać.
- Ćoralić/Midžić 2012: Ćoralić, Zrinka; Midžić, Senija. Bosanski frazeološki rječnik. Bihać.

- Danojlić 1985: Danojlić, Milovan. Najbolji Ćopić. U: Delije na Bihaću. Kritika o djelu Branka Ćopića. Knjiga 15. Sarajevo.
- Gligorić 1985: Gligorić, Velibor. Pripovedač Branko Ćopić. U: Delije na Bihaću. Kritika o djelu Branka Ćopića. Knjiga 15. Sarajevo.
- Jahić 1999: Jahić, Dževad. Školski rječnik bosanskog jezika. Sarajevo: Ljiljan.
- Jahić 2010/2012: Jahić, Dževad. Rječnik bosanskog jezika: tomovi I-V (A-LJ). Sarajevo.
- Matešić 1982: Matešić, Josip. Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik. Zagreb i München: Školska knjiga i Otto Sagner Verlag.
- Nikolić/Šabić 2015: Nikolić, Marjana; Šabić, Indira. Nomina kao tvorbeni model za označavanje ženskoga roda u jeziku Branka Ćopića. In: Žena - muškarac: dva svijeta, dva motiva, dva izraza u djelima Branka Ćopića. Tošović, B. (Ed.). 313-328. Graz.
- Radčenko 2006: Radčenko, Marina. Semantička adaptacija ruskih posuđenica u hrvatskom jeziku od 1945. do 2000. godine. In: Croatica et Slavica Iadertina II, 145 - 160. Zadar.
- Šehić 2014: Šehić, Mersina. The Equivalence of Bosnian and English Idioms in Literary Text Translation. In: Minor Translating Major, A Translation Journal, 6, 98-111. Atina.
- Škaljić 1989: Škaljić, Abdulah. Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku. Sarajevo.
- Tošović 2016: Tošović, Branko (Ed). Djetinjstvo, mladost i starost u Ćopićevom stvaralaštvu. Graz.
- Tošović 2015: Tošović, Branko (Ed). Žena - muškarac: dva svijeta, dva motiva dva izraza u djelima Branka Ćopića. Graz.